

з гэтай тэматыцы даследавання, асноўная ўвага надавалася сацыяльнай і эканамічнай гісторыі шляхецтва і гарадскога плебейства, пытанням пераадызацыі, вывятанню ўплыву Рэканкісты на далейшую гісторыю народаў Пірэнейскага паўвострава і г. д. Аднак дасягненні савецкіх іспаністаў не выключаць таго, што шматлікія пытанні так і засталіся нераспрацаванымі.

У савецкай гістарыяграфіі не даследавана пытанне аб асаблівасцях развіцця феадалізму ў Іспаніі. Паказальна, што заходнія медыевісты не могуць ставілі пад сумненне самую наяўнасць феадалічных адносін у Іспаніі ў перыяд сярэднявечча, асабліва ў стаўленні да Кастыліі. Адзначаючы, што пытанні аграрных адносін, працэсаў феадалізацыі ў Каталоніі і Арагоне ў савецкай медыевістыцы былі слаба распрацаваны. Метадывучаны і шматлікія праблемы, звязаныя з уплывам Рэканкісты на далейшую гісторыю Іспаніі. Савецкія медыевісты разглядалі Рэканкісту не толькі як шэраг вайсковых сутыкненняў, але і як складаны і шматстайны каланізацыйны працэс, што ахапіў усе пласты грамадства і ў выніку якога адбыліся глыбокія змены сацыяльным і палітычным ладзе краіны. Умовы Рэканкісты, напрыклад, у значнай ступені вызначалася тое, што сялянства Кастыліі было перадаўлена ў картэсах і значна раней апынулася вызваленым ад прыгоннай залежнасці чым у краінах астатняй Еўропы. Рэканкіста паўплывала на асаблівасці ўзнікнення і развіцця іспанскага горада, яго ўзаемаадносін з сельскай асудай. Аднак гэтая праблема не знайшла адлюстравання ў даследаваннях савецкіх гісторыкаў. Не вывучана пытанне аб абшчынах-вясельнях, якія былі адной з найбольш арыгінальных з'яў іспанскага сярэднявечча, звязанай з Рэканкістай. Вывучэнне бегетрыі, па меркаванні Л.К. Кудраўцава, «мае кардынальнае значэнне для пастаноўкі і вывучэння асноўных праблем сярэднявечнай Іспаніі» [11, с. 24]. Завалчаныя пытанні з'яўляюцца толькі невялікай часткай шырокага кола праблем гісторыі сярэднявечнай Іспаніі, якія змяшчаюцца ў працы савецкіх медыевістаў.

ЛІТАРАТУРА І КРЫНІЦЫ

1. Советская историческая энциклопедия. В 16 т. / редкол.: Е. Жуков (глав. ред.) [и др.]. – Москва: Советская энциклопедия, 1963 – 1968. – Т. 11. – 1968. — 1012 с.
2. Учёные записки Ленинградского государственного педагогического института им. А.И. Герцена: сб. ст. / Ленинградский государственный педагогический институт им. А.И. Герцена. – Ленинград, 1941. – Т. 45
3. История средних веков. В 2 т. / под ред. Е.А. Косминского и С.Д. Сказкина, – Москва: Академкнига, 1952–1954. – Т. 2. – 310 с.
4. Грацианский, Н.П. «О разделах земель у бургундов и вестготов» / Н.П. Грацианский // Средние века: сб. ст. – 1942. – Вып. 1. – С. 42–54.
5. Корсунский, А.Р. Рабы и вольноотпущенники в вестготском государстве VI–VII вв. / А.Р. Корсунский // Средние века: сб. ст. – 1953. – Вып. IV. – С. 65–71.
6. Корсунский, А.Р. О развитии феодальных отношений в готской Испании V–VII вв. (формирование зависимого крестьянства) / А.Р. Корсунский // Средние века: сб. ст. – 1957. – Вып. X. – С. 34–42.
7. Вайнштейн, О.Л. История советской медиевистики (1917–1966) / О.Л. Вайнштейн. – Ленинград: Наука, 1968. – 256 с.
8. Мильская, Л.Т. Очерки из истории деревни в Каталонии. X–XII / Л.Т. Мильская – Москва: Изд-во АН СССР, 1962 – 94 с; Мильская, Л.Т. Феодальная собственность и государственная власть в Каталонии в эпоху завершения Реконкисты / Л.Т. Мильская – Москва: Наука, 1992 – 207 с.
9. Крачковский, И.Ю. Арабская культура в Испании / И.Ю. Крачковский – Москв; Ленинград, 1937 – 112 с.
10. Крачковский, И.Ю. Арабская поэзия в Испании / И.Ю. Крачковский // Культура Испании: сб. ст. – Москва: Изд-во АН СССР, 1940. – С. 57–76.
11. Кудрявцев, А.Е. Основные проблемы изучения средневековой Испании / А.Е. Кудрявцев // Культура Испании: сб. ст. – Москва: Изд-во АН СССР, 1940. – С. 20–41.

SUMMARY

The attention to this subject is due, to primarily, the fact that a number of European historians A. Ballasteros-Beretta, P. Enrique Herrera tend to regard the process of the Reconquista as a chain of military enterprises, which were conducted under the sign of the religious struggle of Christians against the «infidels» from the ideological platform in the form of Catholicism. This approach, in turn, was strongly criticized for underestimating the economic motivations of the Reconquista, their impact on the socio-economic and political history of the peoples of the peninsula, in general and the religious component of the Reconquista. That is why the author tried to analyze the similarity and difference between Soviet and Western medievalists in the discussion of the events of the Reconquista.

ISSN 303.446:94(47).072.5

І.А. Груцо,

кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры славянскай гісторыі і метадалогіі гістарычнай навукі БДПУ

ГІСТОРЫЯ СІМВАЛАЎ ВОІНСКАЙ ДОБЛЕСЦІ Ў ВАЕННАЙ КАМПАНІІ 1812 г. (ПА МАТЭРЫЯЛАХ ДАСЛЕДАВАННЯ EDWARD FRASER «THE WAR DRAMA OF THE EAGLES»)

Тэрыторыя сучаснай Беларусі, якая вызначалася сваім геапалітычным становішчам, на працягу тысячагадовай гісторыі неад-

наразова станавілася арэнай кровапралітных канфліктаў паміж еўрапейскімі дзяржавамі. Гэтыя сутыкненні не адпавядалі нацыянальным

інтарэсам, але звязаныя з імі падзеі становіліся часткай беларускай гісторыі. Да ліку найбольш вядомых з іх адносіцца франка-руская вайна 1812 г. Да нашага часу яе асобныя аспекты з'яўляюцца спрэчнымі і недастаткова вывучанымі, у прыватнасці, лёс сімвалаў воінскай доблесці французскага войска, згубленых падчас адступлення з Масквы. Рашэнне дадзенай праблемы магчыма толькі праз аналіз прац тых прадстаўнікоў замежнай гістарыяграфіі, якія вывучалі яе на падставе як апублікаваных, так і ўпершыню ўведзеных імі ў навуковы зваротак дакументальных крыніц.

Адным з іх з'яўляецца англійскі гісторык Эдвард Фрэйзер, які апублікаваў у 1912 г. кнігу «Ваенная драма Арлоў». У ёй абагульнены звесткі аб лёсе сімвалаў воінскай доблесці палкоў французскага войска ад Аўстэрліца да Ватэрлоо. Гэтыя звесткі былі атрыманы з дзевяноста адной крыніцы, якія ахопліваюць каля дзевяноста працэнтаў інфармацыі па тэме даследавання [1, с. 18].

У выкладзе Э. Фрэйзера гісторыя Арлоў падаецца з моманту іх абвяшчэння ва ўрадавай газеце «Moniteur» геральдычным сімвалам новага рэжыму, гэта значыць праз тры тыдні пасля 18 мая 1804 г., калі Напалеон быў абвешчаны імператарам [1, с. 1]. З таго часу Арлоў стаў новым дзяржаўным знакам імперыі і французскага войска. Для ўзору быў узяты Арлоў часоў рымскіх імператараў, роўна як і практыка яго выкарыстання ў войску. Паводле яе, скульптурнае адлюстраванне Арла павінна было заўсёды знаходзіцца на чале стаўкі Галоўнакамандуючага. Ніжэй, за ім на дрэўку размяшчаўся шаўковы сцяг, якому надавалася другараднае значэнне.

Як адзначае Э. Фрэйзер: «Арлоў, і толькі Арлоў з'яўляўся прадметам салдацкай адданаці». На захаванасць непасрэдна палотнішча сцяга Арла Напалеон спецыяльнай увагі не звяртаў. Для яго яно з'яўлялася толькі спосабам абазначэння палка ў баявых парадках войска [1, с. 12].

Імкнучыся падкрэсліць значнасць новага сімвала імперыі, Напалеон праводзіць спецыяльную цырымонію ўручэння Арлоў палкам і батальёнам свайго войска пры вялікім скапленні народа [1, с. 34]. Непасрэдна ўрачыстаму акту ўручэння Арлоў папярэднічала прысяга салдат і афіцэраў не шкадаваць жыцця для іх абароны. З гэтага моманту Арлы сталі сімвалам вечнасці імператара і самаадданага служэння трону [1, с. 46].

Пасля Напалеон не раз нагадваў салдатам аб гэтай прысязе і падкрэсліваў, што яна ўвасабляецца ў Арлах. Так, у звароце да 4-га палка лінейнай пяхоты пасля бітвы пры Аўстэрліцы ён сказаў: «Салдат, які страціў Арла, разам з ім

пазбаўляецца чэсці, а, значыць, губляе сваё Я». У 1807 г. былі апублікаваны наступныя словы імператара: «Страта Арла наносіць такую шкоду рэпутацыі палка, якую не ў сілах загладзіць ні перамогі, ні слава, здабытыя ў сотнях бітваў!» [1, тытульны ліст].

У дзесятым раздзеле працы «У гадзіну жудаснай катастрофы. Пасля Масквы: як Арлы сустрэлі свой лёс» Э. Фрэйзер сцвярджае, што ў рускай кампаніі «было згублена семдзесят пяць штандараў. З іх некалькі больш паловы складаюць Арлы. Астатнія трафеі прадстаўлены батальённымі і кавалерыйскімі значкамі, якія належалі французскаму войску і войскам саюзных Францыі дзяржаў» [1, с. 263].

У далейшым ён удакладняе: «Сапраўднае колькасць трафейных Арлоў склала ад сарака да пяцідзесяці: менш чым адна трэць ад іх агульнай колькасці ў войсках, якія перайшлі Нёман у пачатку ваеннай кампаніі». Не прыводзячы ніякіх доказаў у пацвярджанне дакладнасці прыведзеных лічбаў Э. Фрэйзер, тым не менш, тут жа робіць выснову: «Большасць Арлоў Вялікага войска былі выратаваны дзякуючы самаадданаці і адказнасці арланосцаў падчас жудаснага адступлення» [1, с. 265]. Дадзенае выснова папярэднічае апісанню ходу адступлення, з чаго бачна, што яно заклікана даказаць дакладнасць гэтай высновы, а не ўстанавіць лёс Арлоў з пазіцыі аб'ектыўнасці і непрадузятасці.

Выглядае бяздоказным і сцвярджанне Э. Фрэйзера аб тым, што не больш за палову трафейных Арлоў трапілі ў рукі рускіх салдат падчас баявых дзеянняў, а астатнія былі знятыя з трупаў сцяганосцаў пры іх пахаванні. Мяркуючы аб Арлах, якія сталі трафеемі ў выніку капітуляцыі разгромленых палкоў французскага войска, ён называе іх дакладную лічбу – пяць, але не вызначае прыналежнасць гэтых сімвалаў воінскай чэсці да родаў войскаў, палкавыя нумары, месца і час капітуляцыі. Замест гэтага ідзе маляўнічае апісанне жахаў адступлення [1, с. 266].

Паколькі дадзенае сцвярджанне размешчана ў раздзеле пад загаловам «Што Францыя памятае сёння», то можна меркаваць, што ў Францыі не было ніякіх дакладных даных аб лёсе палкавых Арлоў свайго войска ў ваеннай кампаніі 1812 г. Але гэта не так, таму што ў 1902 г. была апублікавана праца французскага гісторыка О. Холандэра, якая змяшчала даныя па гэтай праблеме [2, с. 110 – 123].

Чаму ж Э. Фрэйзер не выкарыстаў іх? Справа ў тым, што ён пісаў не навуковую, а навукова-папулярную працу, галоўнай мэтай якой з'яўляўся доказ герайчасці салдат французскага войска, выяўленай імі ў ваеннай кампаніі 1812 г. нягледзячы на неспрыяльныя пагодныя ўмовы. Для дасягнення пастаўленай мэты Э. Фрэйзеру

не габаваліся дакладныя навукова абгрунтаваныя даныя аб колькасці згубленых Арлоў, інакш, такія звесткі прымушалі б шукаць адказы на пытанні аб лёсе тых з іх, якія лічыліся знішчанымі, але ў Францыю не вярнуліся, як, напрыклад, Арлы кавалерыйскіх палкоў французскага войска. Характэрна ў гэтай сувязі, што Э. Фрэйзер наогул не гаворыць у сваёй працы аб такім ключавым эпізодзе ў лёсе Арлоў, як іх застрэленне ў мястэчку Бабёр. І гэта нягледзячы на тое, што аб ім згадвалі ў сваіх мемуарах асабісты камергер Напалеона Канстант [3, с. 399] і адъютант імператара граф Сегюр [4, с. 247].

З'яўляецца, што галоўнай крыніцай інфармацыі па гісторыі Арлоў у рускай кампаніі для Э. Фрэйзера паслужылі звесткі, сабраныя ваенным гісторыкам П.А. Чуйкевічам [5]. У 1813 г. ён апублікаваў даныя аб сямідзесяці пяці трафейных сцягах Вялікага войска [6, с. 1 – 11]. Менавіта гэта лічба фігуравала ў мемуарах прадстаўніка англійскага ўрада пры Галоўным штабе рускіх войскаў Р. Вільсана [7, с. 530]. Яго праца знаходзілася ў ліку тых, на якія спасылаўся Э. Фрэйзер.

Паводле яго падлікаў, на этапе адступлення ад Мазоўкі да Оршы, Вялікае войска страціла дзевяць Арлоў [1, с. 288]. Але ў пераважна большасці выпадкаў іх прыналежнасць да пэўных палкоў заставалася для Э. Фрэйзера невядомай. Выключэннем з'яўляецца лёс Арлаў 4-га палка лінейнай пяхоты з III корпуса маршала Нэя.

Адрэзаны ад асноўных сіл Вялікага войска, гэты корпус не змог прарвацца з боем са становішча, у якое трапіў падчас «другой бітвы пры Красным». Не жадаючы здавацца, маршал Нэй загадаў ацалелым войскам кінуць гарматы, абрэзы коней і перапраўляцца па льду ледзянага Дняпра. Сітуацыя была настолькі крытычнай, што ён загадаў знішчыць «усіх Арлоў», бо не было ніякай магчымасці забяспечыць іх надзейную ахову. Кожны салдат, у тым ліку афіцэры, павінны былі знаходзіцца ў баявой лініі. Вось чаму палкавыя Арлы неабходна было разпамаць на часткі і закапаць у зямлю. Та гадзіна адважжэнні Э. Фрэйзера, менавіта аб такім жагодзе маршала Нэя ідзе размова ў мемуарах камандзіра 4-га палка лінейнай пяхоты палкоўніка Фезенсака. Сам ён адмовіўся яго выкарыстаць і загадаў спаліць дрэўка, а наверхнік-арол пераказаў у ранец арланосца, які на маршы павінен быў знаходзіцца заўсёды побач з ім.

Але сам палкоўнік Фезенсак паказвае, што адбыўся эпізод меў месца 2 снежня ў раёне Маладзечна [2, с. 53]. На якой падставе Э. Фрэйзер палічыў неабходным звязаць яго з бітвай пры Красным, можна толькі меркаваць. З'яўляецца, што найбольш верагоднае тлумачэнне выцякае з занятай ім пазіцыі, сутнасць

якой у тым, што ні імператар, ні тым больш салдат або афіцэр, не маглі змяніць прысязе і захоўвалі Арлоў да апошняй магчымасці і часта ахвяравалі дзеля іх сваім жыццём. Толькі ў сапраўды бязвыхаднай сітуацыі, калі сілы пераважалі, камандзір палка, дывізіі або корпуса мог аддаць загад дэманціраваць Арлоў або, у выключным выпадку, іх знішчыць.

Такім чынам, прызнаўшы дакладным факт ліквідацыі па загадзе імператара Арлоў французскага войска ў Маладзечна, Э. Фрэйзер знішчае канцэпцыю свайго даследавання. Калі дапусціць, што Напалеон сапраўды аддаваў такі загад, то з гэтага вынікае прызнанне ім паражэння ў ваеннай кампаніі 1812 г. яшчэ да яе канца. Такі загад таксама азначае, што імператар вызваліў салдат ад вернасці прысязе, якую яны далі Арлам. З улікам ад'езду Напалеона з войска атрымліваецца, што сваімі дзеяннямі ён справакаваў салдат дзейнічаць па прынцыпе «ратуйся, хто як можа». Можам зрабіць выснову, што Напалеон нясе асабістую адказнасць за катастрафічны наступствы адступлення на этапе ад Маладзечна да мяжы Расійскай імперыі.

Такі вывад для Э. Фрэйзера непрымальны, таму ён звязвае апісаны палкоўнікам Фезенсакам эпізод з падзеямі бітвы пры Красным. І ад гэтай перастаноўкі сітуацыя тут жа кардынальна змяняецца. Зараз загад аб знішчэнні Арлоў мае дачыненне не да ўсяго французскага войска, а толькі да яе III корпуса, прычым зыходзіць ужо не ад Напалеона, а ад яго камандуючага маршала Нэя. Неабходнасць аддаць падобнага кшталту загад была відавочнай – корпус трапіў у становішча пераўзыходзячых сіл саперніка, маючы на шляху прарыву непераадольную перашкоду – не да канца змёрзлы Днепр. Ніхто не мае права папракнуць Нэя за падобны загад! І усё роўна, салдаты, якія захоўвалі вернасць Арлам, адмаўляюцца яго выканаць і разлічваюць прарвацца разам з імі з акружэння. Як вынік іх самаахвярнасці і вернасці прысязе, прарыў з акружэння па тонкім ільду ледзянага Дняпра аказаўся паспяховым. Рэшткі корпуса Нэя, разам са сваімі Арламі, злучыліся з асноўнымі сіламі на пераходзе ад Оршы да Бабра.

Не выключана, што Э. Фрэйзер змяніў час апісанага палкоўнікам Фезенсакам эпізоду для таго, каб надаць большую важнасць сведчанню безыменнага палкоўніка 18-га палка лінейнай пяхоты, які таксама не падпарадкаваўся загаду маршала Нэя знішчыць палкавога Арла, успрыняўшы яго як ганебны. У мемуарах ён запісаў: «Наш Арол ганарліва сустрэў свой лёс і застаўся сярод забітых на полі бою». Зноў жа такое агульнае, пазбаўленае канкрэтыкі сцвярджэнне з'яўляецца сведчаннем таго, што сам палкоўнік асабіста не бачыў, як быў згублены

палкавы Арлол. Хутчэй за ўсё ў мемуарах ён даў найбольш прымальнае для захавання гонару палка тлумачэнне яго страты.

Але, па меркаванні Э. Фрэйзера, толькі гэты палкавы Арлол мог быць захоплены рускімі войскамі ў баі і таму з'яўляецца ганаровым трафеям. Астатнія палкавыя Арлы корпуса маршала Нэя, змешчаныя сярод дзесяці трафейных сімвалаў воінскай доблесці палкоў французскага войска ў Казанскім саборы Санкт-Пецярбурга, не з'яўляюцца ганаровымі трафеямі, паколькі былі «знятыя з трупаў сцяганосцаў» [1, с. 285]. На чым заснавана дадзенае сцвярджэнне, якім палкам належалі гэтыя Арлы, роўна як і акалічнасці іх страты, ён не паказвае, а таксама не ўдакладняе, ідзе размова аб палках сцягоў, наверхніках-арлах або аб Арлах поўнай камплектацыі?

Пасля далучэння да асноўных сіл Вялікага войска, палкавыя Арлы корпуса маршала Нэя, разам з палкавымі Арламі іншых карпусоў працягвалі адступленне ў адной калоне. На чале яе ў суправаджэнні нешматлікай коннай світы знаходзіўся Напалеон, за ім рухалася да васьмісот афіцэраў, якія неслі Арлоў розных палкоў і замыкала калону пешая імператарская гвардыя. Да якіх палкоў належалі гэтыя Арлы і іх колькасць, Э. Фрэйзер не паказвае.

Варта адзначыць, што ён не тлумачыць, якім палкам дывізіі генерала Партуно з IX корпуса маршала Віктора належалі чатыры Арлы, згубленыя ў бітве на Бярэзіне. Гэтыя палкі трапілі ў акружэнне і перад пагібельлю іх сцяганосцы «разламалі Арлоў на часткі і закапалі ў заснежаную зямлю» [1, с. 288]. У дадзеным выпадку Э. Фрэйзер, які выкарыстоўвае баявы расклад Вялікага войска, цалкам мог устанавіць палкавую прыналежнасць Арлоў. Аднак ён не палічыў патрэбным гэта зрабіць, абмежаваўшыся маляўнічым апісаннем усіх жахаў той сітуацыі, у якой яны апынуліся.

Па сцвярджэнні Э. Фрэйзера, невялікая калона афіцэраў «са сваімі Арламі» перайшла Бярэзіну разам з Гвардыяй і змагла пазбегнуць катастрофы, ахвярамі якой стала дваццаць чатыры тысячы чалавек. Афіцэры здолелі забяспечыць захаванасць Арлоў і дайсці да Вільні ўжо пасля таго, як Напалеон пакінуў войска і адправіўся ў Парыж. Таму ім прыйшлося самастойна клапаціцца аб захаванасці Арлоў (разбіралі на часткі і хавалі ў ранцы або пад мундзіры). На пераходзе ад Вільні да Нёмана некаторыя з гэтых афіцэраў загінулі ад холаду, але «іх Арлы засталіся з імі». Іншыя ж перад смерцю «расходвалі апошнія сілы, каб выдзеўбці ў прамерзлым грунце ямку і закапаць у іх Арлоў» [1, с. 290]. Калона Старой гвардыі, якая налічвала ў сваіх радах каля чатырохсот салдат

і афіцэраў, дасягнула Коўна і перайшла праз Нёман пад сваім Арлом.

Такім чынам, праведзенае Э. Фрэйзерам даследаванне, якое пабудавана пераважна на сведчаннях салдат і афіцэраў Вялікага войска, у прынцыпе не магло даць праўдзівяга вычарпальнага адказу на самыя галоўныя пытанні аб лёсе Арлоў у ваеннай кампаніі 1812 г. Ніхто з яе ўдзельнікаў не захацеў сказаць праўду аб тым, што ў імкненні ацалець, клопат аб захаванні палкавых сімвалаў воінскай доблесці адышоў для большасці з іх на іншы план. У адваротным выпадку, мемуары былі б запоўнены сведчаннямі салдат, якія датычацца падзвігу захавання Арлоў у надзвычай цяжкіх умовах адступлення. Э. Фрэйзер не здолеў аднавіць аб'ектыўную гісторыю Арлоў і таму, што не выкарыстаў нават тыя дакументы з архіваў Францыі і Расійскай імперыі, якія ўжо былі ўведзеныя ў навуковы зваротак яго папярэднікам О. Холандэрам.

Уяўляецца, што галоўная заслуга зробленай Э. Фрэйзерам працы заключаецца ў тым, што яна пераканаўча прадэманстравала значнасць праблемы лёсу Арлоў французскага войска і праз сто гадоў пасля заканчэння ваеннай кампаніі 1812 г. У сувязі з тым, што Англія і Францыя перад пачаткам Першай сусветнай вайны імкнуліся ўмацаваць саюз супраць Германіі, гэтая праблема набыла новае палітычнае гучанне.

Э. Фрэйзер, які ўлічыў дадзеную акалічнасць і не жадаў ушчамляць нацыянальны гонар саюзніка, асноўную ўвагу надаў падбору фактаў і іх інтэрпрэтацыі ў рэчышчы асноўнага лейтматыву даследавання – французскае войска адважна і самааддана ваявала ў рускай кампаніі пад камандаваннем геніяльнага палкаводца, імператара Францыі Напалеона. Усе перамогі былі дасягнутыя дзякуючы адданасці салдат імператару і вернасці прысязе, сімвалам якой з'яўляліся Арлы. Менавіта таму іх страта з'яўлялася выключэннем з агульнага правіла захавання і выратавання насуперак неспрыяльным акалічнасцям. Для большай пераканальнасці, Э. Фрэйзер звярнуўся да маніпуляцыі фактычнымі данымі, а таксама ігнараваў тыя з іх, якія не ўпісваліся ў канцэпцыю яго даследавання. Негатыўным вынікам такога падыходу стала адмаўленне ім магчымасці прыняцця Напалеонам якіх-небудзь рашэнняў, накіраваных на прадухіленне захопу палкавых Арлоў французскага войска непрыяцелем. Улічыўшы крытычнае становішча Вялікага войска пасля пераправы цераз р. Бярэзіну, самыя каштоўныя элементы Арлоў – іх наверхнікі – цалкам маглі быць па загадзе імператара пакінуты ў схованках на тэрыторыі сучаснай Беларусі.